

Kunstproject: Zaailingen

Lokatie: Nieuw Vosseveld, Penitentiare Inrichting te Vught

Opdrachtgever: Rijksgebouwen Dienst

2005 tot heden

Artikeltje geschreven voor 'De Vossenaar', contactorgaan van de Penitentiare Inrichting Nieuw Vosseveld te Vught, 2011.

Het idee van het Zaailingenproject dat door de beeldend kunstenaar Hans van Lunteren werd bedacht en opgezet, was om in de strenge gerationaliseerde omgeving van de PI te Vught waarin het groen anno 2005 een troosteloos aanzien had, nieuw leven te brengen op een manier zoals zaailingen (noot 1) weer bezit nemen van een verstoorde omgeving.

Beheerst natuur in de Penitentiare Inrichting te Vught

Z a a i l i n g e n

Van stilgelegde natuur naar levende natuur

Nu zes jaar geleden zijn wij begonnen met de realisatie van het groenproject 'Zaailingen' in de Penitentiare Inrichting (PI) Nieuw Vosseveld te Vught. Je kan je bijna niet meer voorstellen hoe troosteloos het groen in de inrichting erbij stond toen aan dit project werd begonnen. Wat je zag was overwegend kort gemaaid gras, een aantal plantvakken met armetierig groeiende klimop, een paar borders met wat rozen en hier en daar een boom of een struik. (noot 2).

Een doodse en steriele omgeving waarin de natuur bijna geheel was uitgebannen of stilgelegd. Dat schrale groenbeeld is in korte tijd volledig veranderd. Op veel onverwachte plaatsen waar de veiligheidseisen dit toelaten, groeien nu bomen en heesters en zien we allerlei wilde plantjes en kruiden opkomen. De buitenruimte in de PI is een groene omgeving geworden die is gaan leven, waarin je de jaargetijden weer kan beleven. Kortom een omgeving die een vitaliteit uitstraalt.

Op weg naar een meer natuurlijk evenwicht

Als je de natuur weer meer plek wilt geven in je leefomgeving dan gaat dat niet zomaar van de ene dag op de andere maar dat is een proces dat zich in fasen voltrekt.

In de beginfase zie je vaak een explosie van bepaalde pioniersgewassen opkomen zoals *akkerdistel*, *melde*, *ridderzuring*, *canadese fijnstraal*, en op de meer rijkere grond komt daar de *brandnetel* nog bij. Doe je verder niets dan zal na verloop van een aantal jaren het aantal van deze pioniersgewassen langzaam afnemen en zal er een grotere verscheidenheid in vegetatie ontstaan. Het is mooi om te zien hoe dat wat aanvankelijk een plaag lijkt te worden door de natuur zelf gecorrigeerd gaat worden. De grond stabiliseert en er ontstaat dan een meer natuurlijk evenwicht tussen de soorten.

Om dit proces enigszins te bespoedigen hebben wij in die begin fase veel van deze pioniersgewassen, vooral de *canadese fijnstraal*, met de hand selectief verwijderd. Daar is veel arbeid in gaan zitten maar na een paar jaar zag al resultaat. Je zag de aanwezigheid van deze

pioniersgewassen teruglopen om plaats te maken voor de meer verfijnde, spontaan opkomende planten en kruiden die zich op deze, overwegend schrale grond thuis voelen.

Een grote variëteit van bloemen, planten en kruiden

In een relatief korte tijd ontstond er op de meest plaatsen waar het Zaalingenproject was neergestreken een grotere variëteit in beplanting wat een bijzonder mooi, kleurrijk groenbeeld opleverde.

Rondom gebouw Arbeid en Unit 3, op diverse verlaten plekjes tussen de gebouwen en langs de hekken die voorheen met onkruidbestrijdingsmiddelen werden kaal gehouden groeien nu vele lijsterbessen, vlieren, krentjes en menige berkje met daaronder een mooie afwisselende onderbegroeiing van bloemen, kruiden en andere plantjes.

Vanaf het eerste jaar dat men besloot bepaalde delen van de grasvelden alleen nog in de herfst te maaien is de verscheidenheid van bloemen en planten ook daar enorm toegenomen.

Op de grasvelden rondom het gebouw Arbeid verschijnt in het vroege voorjaar een zee van overwegend gele bloemen (*leeuwentand*) om vervolgens naar de zomer toe te veranderen in een grote verscheidenheid aan kleurrijke bloemen en kruiden waaronder: *duizendblad*, *akkerviooltje*, *grote brunel*, *wilde marjolein*, *wilde margriet*, *sint janskruid*, *gele kamille*, *grasklokje*, *hazepootje*, *blaascilene*, *muskuskaarsjeskruid*, *de kleine pimpernel* en *walstro*.

Het milieustraatje

Het noordelijke deel van het milieustraatje naast de containers, was een van de meest troostloze plekjes in de inrichting. Niets wilde er meer groeien zelfs geen onkruidje, al het leven was met een onkruidverdelgingsmiddel uit de grond gespoten. Wij hebben een aantal zaailingen aangeplant, een handje zaad van wilde plantjes uitgestooid om de boel wat op gang te helpen en zie in een zeer korte tijd is hier een bijzonder mooi plekje ontstaan met een rijke vegetatie.

Gedurende de hele zomer bloeien daar. tussen *de gele kamille*, *het vlas blauwtje*, *het grasklokje*, *de kleine pimpernel* en *het muskaatkaarsjeskruid*, het knalroze bloemetjes van *het karthuiser anjertje*. Een prachtig plantje dat zich daar op die bijzonder arme grond bijzonder goed thuis voelt. Het is een lust voor het oog voor degene die het hem ziet.

De Teunisbloem

Een van de mooiste wilde planten die het hier erg naar de zin heeft is *de teunisbloem*. Op stevige stelen van wel een meter hoogte bloeien de fijne kwetsbare gele bloemen van deze bijzondere plant de hele zomer lang tot diep in de herfst. *De teunisbloem* is een nachtbloeier waarvan je de knopen tegen de avond als het donker begint te worden open kan zien gaan. Nachtvinders en andere nectarzoekende insecten die in het donker actief zijn komen hier graag op af.

Ecologisch van betekenis.

Door de toegenomen verscheidenheid in natuurlijke beplanting is de ecologische betekenis van het groen in de P.I. flink toegenomen. Meer verschillende planten en verschillende natuurlijke milieu's zijn een voorwaarde voor een toenemend aantal verschillende vogels, vlinders en andere kleine insecten die daar kunnen foerageren.

De bewoners en het personeel van de PI

Voor degene die gewend waren aan strak gemaaide grasvelden met keurig aangeharkte plantvakken was deze verandering naar een meer natuurlijk aanzien van het groen wel even wennen maar langzamerhand zie je een toenemende waardering voor deze meer ecologische benadering van een groene omgeving.

Het is wetenschappelijk bewezen dat mensen die herstellend zijn sneller genezen door het zien van natuur in hun omgeving, zelfs van zien van natuurfilms. Misschien is het ook wel zo dat mensen in een meer natuurlijke omgeving eerder positieve gedachten en gevoelens ontwikkelen dan in een steriele en doodse omgeving, wat voor de bewoners van deze penitentiare instelling wel eens van betekenis zou kunnen zijn.

Hans van Lunteren, maart 2011

Noot 1. Zaailingen, uit zaad opkomende planten op plaatsen waar een natuurlijke conditie dit toelaat.

Noot 2. Uitgezonderd een paar plaatsen in de inrichting waar nog restanten waren van de oude tuin.